

Savanna-effect dreunt nog altijd na

Precies tien jaar geleden werd Savanna (3) door haar moeder omgebracht, ondanks toezicht van jeugdhulpverleners. Het betekende een keerpunt in de jeugdzorg, maar wat is er veranderd?

TONNY VAN DER MEE

Het leven van Savanna (3) was een hel. Ze had geen vriendinnetjes, was mager, had zwarte randjes onder haar ogen, en blauwe vlekken. Omdat ze stelselmatig door haar moeder Sonja de J. werd uitgehongerd, opgesloten en geslagen.

Vier maanden voor haar dood kwam gezinsvoogd Mieke van Bureau Jeugdzorg Noord-Holland op bezoek. Er was een ondertoezichtstelling, maar het leek beter te gaan. Het kind bedriegt. Elke keer als hulpverleners Savanna thuis bezochten, peelde de moeder toneel.

Tot 20 september 2004: toen sloeg Sonja haar dochter meermaals bij een uzie en zette ze haar onder de koude douche. Met een washandje in haar mond gooide ze Savanna onder haar bedje. De deur ging 1,5 uur dicht. Savanna, die verkouden was, stikte. Een dag later werd haar lichaam gevikkeld in een douchegordijn gevonden in de kofferbak van de auto.

Haar tragische dood markeerde een toring binnen de jeugdhulpverlening. Jeugdzorg was de gebeten hond, de gezinsvoogd de zondebok. Toen justitie haar vervolgde, sloeg het in de sector in als een bom. Pas na drie jaar werd ze vrijgesproken – en ze werkt nog altijd in de jeugdhulpverlening.

"Savanna kwam als een meteoriet uit de ruimte," zegt Ton Moolenaar, destijds een directe collega. "De gezinsvoogd had geen idee dat de huissituatie zo erg was. Anders had ze het wel anders gedaan."

Het graf van Savanna.

FOTO PETER FRANKEN/BEELDEBEWERKING HET PAROOL

Moolenaar was destijds ook voorzitter van de Belangenvereniging Medewerkers Jeugdzorg. "Veel gezinsvoogden stopten, omdat ze bang waren geworden. Daardoor kregen wij meer zaken en een nog hogere werkdruk. Terwijl we al onzeker waren over ons werk."

Een nieuwe werkmethode moest verandering brengen. De invoering van dit Deltaplan kwam na Savanna in een stroomversnelling. De caseload moest van 24 naar 15 kinderen per voogd, het papierwerk moest minder en er werd gepleit voor een beroepsvereniging met een code en tuchtrecht. Moolenaar: "Elke scheet moest je invoeren. Door de Deltamethode werd dat nóg erger. We waren continu bezig met registreren."

Onzin, zegt Wim Slot, emeritus hoogleraar kinderscherming en bedenker van de Deltamethode. "Dat gezinsvoogden nu soms alleen maar bezig zijn bevindingen in te voeren komt niet door die nieuwe methode, maar door de druk van de Savanna-zaak om zich te verantwoorden."

De angst voor vervolging gijzelde de jeugdzorg. Hulpverleners legden sneller een verzoek tot een dwangmaatregel neer bij kinderrechters, blijkt uit cijfers van de Raad voor de Rechtspraak – aangemoedigd door politici die roepen dat kinderen al bij de minste twijfel aan hun veiligheid uit huis moeten worden geplaatst.

Het aantal (verzoeken tot) onder-

toezichtstelling(en) en uithuisplaatsingen steeg enorm; in 2004 waren er nog 22.243 ondertoezichtstellingen, vijf jaar later de helft meer: 33.168.

"Gezinsvoogden namen het zekere voor het onzekere en legden de beslissing bij ons neer," zegt jeugdrechtster Gea Brands-Bottema. "Rapportages klopten soms niet. Zo stond er bijvoorbeeld dat ouders de deur op slot hielden als argument voor uithuisplaatsing. Op de zitting zei de vader dat hij dat zijn hele leven al deed omdat de deur niet goed sloot."

Ouders voelen zich niet gehoord en serieus genomen, blijkt uit de jaar-

33.168

Het aantal ondertoezichtstellingen groeide na 'Savanna' in vijf jaar tot 33.168. Inmiddels neemt het weer af.

lijkse klachtenstroom bij het Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg. Er staan fouten in rapporten, er zijn te veel hulpverleners die langs elkaar heen werken of slecht bereikbaar zijn, en beslissingen worden niet onderbouwd. Dat werd vorig jaar onderschreven door de jeugdinspecties, na analyse van acht tragische incidenten met jeugdzorgkinderen. Hulpverleners werken onvoldoende samen en communiceren slecht. En ze

schromen signalen door te geven bij vermoedens van mishandeling.

Ook de voormalige Amsterdamse kinderrechtster Ronny van de Water ziet onder gezinsvoogden regelmatig angst voor het maken van fouten. "Het grootste probleem is dat er te veel onervaren medewerkers rondlopen. Juist die jonge gezinsvoogden kiezen sneller voor een, in hun ogen, veiliger aanpak. Ze zijn bang dat ze de maatschappij over zich heen krijgen als iets fout gaat in een gezin. De geest van Savanna waart in die zin nog steeds rond."

"Het is niet ineens briljanter in de jeugdzorg. De verslagen zijn nog steeds een kwestie van knippen en plakken uit oude verslagen. Er wordt nog heel veel vergaderd."

Er wordt nu wel meer gekeken naar wat een gezin zelf kan. En of de veiligheid en ontwikkeling van het kind bedreigd worden. De laatste jaren daalt het aantal ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen. "Een uithuisplaatsing levert ook schade voor het kind op," zegt hoogleraar jeugdrecht Mariëlle Bruning. "Daarom wordt geprobeerd meer preventief te werken en ouders zo lang mogelijk in beeld te laten."

Ondanks de kritiek ziet Jeugdzorg Nederland verbeteringen. Er zijn nieuwe methodes ontwikkeld om risico's beter in te schatten en maatregelen te nemen, en personeel is beter getraind. Sinds dit jaar staan alle medewerkers geregistreerd en is er een tuchtrecht. "Ons vak is naar een hoger niveau getild," zegt Jan-Dirk Sprokkereef, vicevoorzitter van Jeugdzorg Nederland. "Savanna was een wake-upcall. Ik zei tegen medewerkers: ik verwacht niet dat er geen ongelukken meer gebeuren. Ik verwacht dat je je werk goed doet."

Ook na Savanna werden kinderen die onder toezicht stonden om het leven gebracht. Het Maasmeisje Jessica bijvoorbeeld, en vorig jaar de broertjes Ruben en Julian. Wat is er dan veranderd in tien jaar? Gezinsvoogden zuchten nog steeds onder de hoge werkdruk en het vele papierwerk. Ouders klagen steen en been.

Sprokkereef: "Ik zeg niet dat het imago van jeugdzorg nu positief is. Maar er is wel meer besef dat niet elk incident is toe te schrijven aan een falende jeugdzorg."